

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет природокористування
Факультет управління, економіки та права
Кафедра права

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СІМЕЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Рівень вищої освіти – Перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань - 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Освітня програма – «Право»

Кількість кредитів – 5 – 150 год., із них: аудиторних – 56 год.;
самостійної роботи студента – 94 год.

Форма навчання – денна, заочна (скорочена програма)

Рік підготовки – 3, семестр – 1

Компонент освітньої програми – вибіркова, фахова.

Дні занять – відповідно до розкладу.

Консультації – відповідно до графіка навчального процесу.

Мова викладання – українська.

АНОТАЦІЯ

«Сімейне право» — навчальна дисципліна у системі вищої освіти, об'єктом вивчення якої є особисті та майнові відносини, які виникають на основі шлюбу, споріднення та усиновлення. Утворюючи єдину чітку систему, сімейне право як самостійна галузь є складовою загальної системи всього права. Предметом сімейного права є сукупність норм, які регулюють особисті немайнові та ті, що впливають з них, майнові відносини людей, які виникають на ґрунті шлюбу та сім'ї. Сімейне право містить ряд інститутів, які органічно пов'язані між собою загальними принципами, і обумовлюється базисом суспільства.

Вивчення навчальної дисципліни «Сімейне право України» базується на основі нормативних актів, наукових і навчальних літературних джерел, які розкривають суть і особливості сімейно-правових взаємовідносин.

Навчальна дисципліна «Сімейне право України» є обов'язковою навчальною дисципліною, що належить до циклу спеціальної (фахової) підготовки за освітньою програмою «Право» спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право», яка викладається в 1 семестрі в обсязі 5 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Підсумковий контроль – екзамен в 1 семестрі.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета - дати здобувачам вищої освіти знання у сфері сімейних правовідносин, що має розглядатися як умова становлення здобувача вищої освіти, його професійної культури та високої кваліфікації.

Завдання - ознайомлення з основними положеннями чинного сімейного законодавства України, формування у студентів умінь користуватися відповідними нормативними актами, розкриття змісту основних категорій та інститутів, вироблення умінь вирішувати конкретні практичні питання, пов'язані із застосуванням норм сімейного права.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Основними видами навчальних аудиторних занять, під час яких здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання, є лекції та практичні заняття. В межах робочого часу науково педагогічний працівник може проводити консультації для здобувачів вищої освіти.

При викладанні лекційного матеріалу передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як лекції у формі бесіди, розповіді, пояснення, диспуту та лекції у формі ілюстрування і демонстрування за допомогою мультимедійних пристроїв.

Лекція у формі бесіди, розповіді, пояснення, диспуту дозволяє привернути увагу здобувачів вищої освіти до найбільш важливих питань теми лекції, винести на обговорення дискусійні питання та визначити у процесі діалогу особливості сприйняття навчального матеріалу здобувачами вищої освіти.

Лекція у формі ілюстрування і демонстрування за допомогою мультимедійних пристроїв – це візуальна форма подачі лекційного матеріалу з розгорнутим або коротким коментуванням візуальних матеріалів, що переглядаються за допомогою мультимедійних технічних засобів. Ці дві форми лекцій можуть бути поєднані.

При проведенні практичних занять передбачене виконання практичних робіт у формі вирішення ситуативних завдань (кейсів) і тестів, проведення ділової гри, заслуховування усних відповідей, доповідей, а також рефератів та демонстрація презентацій, які підготовлені як індивідуальні завдання за темою самостійного вивчення дисципліни.

Здобувачі вищої освіти працюють з друкованим чи надісланим їм в електронній формі інформативним матеріалом, або з інформацією в мережі Інтернет.

Здобувачі вищої освіти можуть здійснювати наукові дослідження шляхом написання та опублікування наукових статей, тез доповідей на конференціях, круглих столах та наукових семінарах.

ПОЛІТИКА КУРСУ («ПРАВИЛА ГРИ») В АУДИТОРНИЙ ЧАС

Вивчення навчальної дисципліни передбачає роботу в колективі. Здобувачі вищої освіти під час лекційних занять ведуть конспект з відповідної теми. Під час заняття або ж в кінці лектор ставить питання, веде діалог з аудиторією для кращого засвоєння теоретичного матеріалу.

Лекції і практичні заняття можуть проводитися з використанням сервісу ZOOM.US. Також науково педагогічний працівник і здобувач вищої освіти можуть спілкуватись через електронну пошту, Viber, Telegram, інші доступні засоби комунікації. В разі потреби може використовуватись Форум як форма спілкування науково педагогічного працівника і здобувача вищої освіти у дистанційному (віддаленому) навчанні. Кожний форум присвячений будь-якій проблемі або темі. Модератор форуму (мережевий викладач) реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної та доброзичливої критики. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час самостійної підготовки на консультації в науково педагогічного працівника. Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності.

Після вивчення навчальної дисципліни студент здобуває такі компетентності:

Загальні (ЗК відповідно до освітньої програми «Право»):

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). **Спеціальні (фахові) (СК відповідно до освітньої програми «Право»):**

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві

СК7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право, земельне право.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Сімейне право України» здобувачі освіти повинні засвоїти такі **програмні результати навчання (ПРН відповідно до освітньої програми «Право»):**

ПРН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

ПРН19. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.

ПРН21. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Семестровий контроль з навчальної дисципліни «Сімейне право України» здійснюється у одному семестрі і проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену у терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

Семестровий екзамен – це форма підсумкового контролю засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного, практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни за семестр та набуття певних компетентностей, що проводиться як контрольний захід. Загальна оцінка за екзамен визначається як сума поточного контролю (до 50 балів) та відповідей на питання екзаменаційного білету або тестового завдання (до 50 балів).

Екзаменаційні білети з дисципліни «Сімейне право України» містять 3 теоретичні питання, що включають матеріал навчальної програми, яка використовується в процесі навчання.

Здобувач вищої освіти на іспиті отримує білет, на якому є пронумеровані питання, та чисті аркуші паперу. Іспит відбувається в письмово-усній формі.

У процесі усного опитування, науково педагогічний працівник зобов'язаний спершу вислухати повну відповідь здобувача вищої освіти (не залежно від того, чи вона є правильною) і лише потім задавати уточнюючі, додаткові запитання. Обов'язково наголошується на неправильних фрагментах відповіді, на суті помилок.

Можливе проведення семестрового екзамену здійснюється у формі тестування в системі Moodle.

Критерії оцінювання знань студентів визначені у **Положенні про критерії оцінювання ЛНУП**.

За рішенням засідання кафедри здобувач вищої освіти може бути додатково оцінений за участь у наукових конференціях, підготовку наукових публікацій, участь у Всеукраїнських конкурсах наукових студентських робіт, Всеукраїнських олімпіадах за спеціальністю, виконання досліджень тощо.

Оприлюднення результатів іспиту проводиться публічно.

Політика оцінювання – передбачає дотримання принципів доброчесності та студентоцентрованого підходу.

Академічна доброчесність - дотримання Положення про академічну доброчесність у ЛНУП».

Доступний за посиланням:
<http://lnau.edu.ua/lnau/index.php/uk/navchchas/zagalpolog.html>

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. **Поняття, предмет, система, принципи та джерела сімейного права України.**

Поняття сімейного права. Види сімейних правовідносин, що складають предмет сімейного права. Ознаки сімейних правовідносин. Метод сімейного права. Способи правового регулювання сімейних правовідносин. Завдання правового регулювання сімейних правовідносин за Сімейним кодексом України. Принципи сімейного права. Принцип рівності прав та обов'язків в сімейних правовідносинах жінки та чоловіка. Функції сімейного права.

Джерела сімейного права. Конституція України як джерело сімейного права. Аналіз Сімейного Кодексу України. Правове регулювання сімейних правовідносин Цивільним кодексом України. Закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Тема 2. **Сімейні правовідносини.**

Поняття та види сімейних правовідносин. Загальна характеристика сімейних правовідносин. Загальні засади регулювання сімейних відносин. Особливості сімейних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин. Відносини родинності та свояцтва та їх правове значення. Родинність та спорідненість за сімейним правом України. Інші підстави виникнення сімейних правовідносин.

Елементи сімейних правовідносин. Об'єкт, суб'єкт та зміст сімейних правовідносин.

Строки в сімейному праві. Застосування позовної давності до сімейно-правових спорів. Поняття та види строків в сімейному праві. Поняття позовної давності. Вимоги, до яких позовна давність на застосовується.

Тема 3. Шлюб: порядок укладання та визнання шлюбу недійсним.

Поняття та ознаки шлюбу. Умови укладення шлюбу: виникнення права на шлюб; шлюбний вік; добровільність шлюбу; перешкоди до укладення шлюбу. Державна реєстрація шлюбу, її правове значення. Заява про

реєстрацію шлюбу. Час, місце та порядок реєстрації шлюбу.

Поняття та правова природа недійсності шлюбу. Види недійсних шлюбів. Абсолютно недійсні шлюби. Шлюби, що визнаються судом недійсними. Шлюби, що можуть бути визнані судом недійсними. Обставини, за яких шлюб не може бути визнаний недійсним.

Тема 4. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.

Особисті немайнові правовідносини подружжя. Особисті права подружжя. Право на материнство та батьківство. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності, на фізичний та духовний розвиток, на зміну прізвища, на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї, на свободу та особисту недоторканність. Репродуктивні права жінки та чоловіка.

Особисті обов'язки подружжя. Обов'язок подружжя турбуватись про сім'ю.

Тема 5. Майнові права та обов'язки подружжя.

Правовий режим майна подружжя. Роздільне майно подружжя. Спільне майно подружжя. Принцип рівності прав дружини та чоловіка на володіння, користування і розпоряджання майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності.

Розпорядження майном, що є спільною сумісною власністю подружжя. Поділ спільного майна подружжя. Визначення розміру часток у спільному майні подружжя. Накладення стягнення на майно подружжя за борговими зобов'язаннями.

Шлюбний договір. Особливості шлюбного договору. Зміст, форма та строк дії шлюбного договору. Порядок укладення шлюбного договору. Визначення у шлюбному договорі правового режиму майна, порядку користування житлом, права на утримання. Зміна умов шлюбного договору. Відмова від шлюбного договору, розірвання та визнання шлюбного договору недійсним.

Тема 6. Припинення шлюбу.

Підстави припинення шлюбу. Смерть особи або оголошення її померлою як підстава припинення шлюбу. Розірвання шлюбу органами РАЦС. Порядок розірвання шлюбу судом. Обставини, при яких шлюб не може бути розірваний. Наслідки розірвання шлюбу. Поновлення шлюбу. Встановлення режиму окремого проживання подружжя та його правові наслідки.

Тема 7. Особисті немайнові права та обов'язки батьків та дітей

Принцип рівності прав та обов'язків батьків щодо дитини

Обов'язок батьків забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я. Обов'язок батьків зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації актів цивільного стану. Визначення прізвища, імені та по-батькові дитини. Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини. Права батьків щодо виховання дитини, права батьків по захисту дитини. Вирішення батьками питань щодо виховання дитини. Спори про дітей. Особисті права неповнолітніх батьків та їх реалізація. Права дітей. Обов'язок дітей піклуватися про батьків. Участь органів опіки та піклування у здійсненні особистих немайнових прав батьків та дітей.

Підстави позбавлення батьківських прав. Особи, що мають право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьків батьківських прав. Правові наслідки позбавлення батьків батьківських прав. Влаштування дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав. Порядок поновлення батьківських прав. Відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

Тема 8. Майнові права та обов'язки батьків та дітей.

Види правових режимів майна батьків та дітей. Роздільність майна батьків та дітей. Право спільної власності батьків та дітей. Права батьків та дітей щодо користування майном.

Управління майном дитини. Використання доходу від майна дітей. Вчинення батьками правочинів щодо майна дітей. Охорона батьками майнових прав дітей.

Відповідальність батьків за неналежне виконання своїх обов'язків щодо управління майном дитини. Поняття та види відповідальності батьків за неналежне виконання своїх обов'язків щодо управління майном дитини.

Добровільне виконання батьками обов'язку утримувати дитину. Відрахування аліментів на дитину за ініціативою платника.

Договори між батьками про сплату аліментів на дитину. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину. Договір про припинення права на аліменти у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно.

Примусове виконання батьками обов'язку утримувати дитину. Підстави виникнення обов'язків по утриманню дітей. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину. Стягнення аліментів за минулий час та заборгованості за аліментами. Участь батьків у додаткових витратах на дитину. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей.

Виконання повнолітніми дітьми обов'язку по утриманню своїх батьків. Підстави виникнення обов'язку повнолітніх дітей утримувати батьків. Обов'язок дітей брати участь у додаткових витратах на батьків.

Тема 9. Усиновлення, опіка, піклування. Патронат над дітьми

Усиновлення. Особи, які не можуть бути усиновлювачами. Особи, які можуть бути усиновлені. Особливості усиновлення повнолітніх осіб. Порядок усиновлення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання усиновлення недійсним та скасування усиновлення.

Опіка та піклування над дітьми. Патронат як особлива форма влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Інші форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.

Прийомна сім'я: поняття, особливості створення. Договірні засади регулювання відносин. Дитячий будинок сімейного типу: поняття, відмінності від інших форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Фактичне виховання. Особливості правового статусу вітчима (мачухи). Проблеми законодавчого регулювання цих відносин.

Тема 10. Застосування Сімейного кодексу України до іноземців та осіб без громадянства

Особливості правового регулювання правовідносин між батьками і дітьми та іншими родичами, де один з подружжя є іноземним елементом. Особливості правового регулювання усиновлення опіки та піклування, де один з подружжя є іноземним елементом.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

І. Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-41. Ст. 356.
3. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст.135.
4. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 року № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст.509.
5. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Закон України від 13 січня 2005 року. *Офіційний вісник України*. 2005. № 4. Ст.189.
6. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. № 30. 2001. ст.142.
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
8. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 6. Ст.147.
9. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 року. *Офіційний Вісник України*. 2005. № 40.
10. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 26. Ст. 354.

II Основна

1. Апопій І.В. Сімейне право України: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2020. 360 с.
2. Бірюков І.А. До законодавчого визначення поняття шлюбу. Часопис Київського університету права. 2021. № 1. С. 136-140.
3. Боднар Т.В., Гопанчук В.С. Сімейне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2021. 519 с.
4. Бориченко К.В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист: проблеми теорії та практики: Монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 552 с.
5. Булеца С. Б. Сімейне право: підручник. Х.: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2022. 512 с.
6. Булеца С.Б., Іванов Ю.Ф., Ієвіня О.В. Науково-практичний коментар. Сімейного кодексу України. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2022. 428 с.
7. Глиняна К.М. Договірне регулювання майнових правовідносин подружжя. Часопис цивілістики. 2020. С. 89-94.
8. Григоренко А.В. Шлюбні відносини. Укладення та припинення шлюбу. Законодавство. Міжнародні конвенції. Судова практика. Методичні рекомендації. Роз'яснення: практичний посібник. К. Центр навчальної літератури, 2021. 264 с.

9. Гузь Л.Є., Гузь А.В. Судово-практичний коментар. до Сімейного кодексу України. К.: Видавничий будинок «ФАКТОР», 2021. 576 с.
10. Дзера О. В. Сімейне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2020.520 с.
11. Дзера О. В. Сімейне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2022.520 с.
12. Дутко А.О. Сімейне право України: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 480 с.
13. Саєнко І. Регулювання майнових відносин подружжя в міжнародному приватному праві. Наше право. 2022. № 3. С. 162-168.
14. Сафончик О.І. Шлюбні правовідносини України: проблеми теорії і практики: Монографія. Одеса: Фенікс, 2021. 378 с.
15. Чеховська І.В., Самілик Л.О. Сімейне право : практикум. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 132 с.

III Інформаційні ресурси

Бібліотечно-інформаційні ресурси - [книжковий фонд](#) читального залу Львівського НУП (м. Дубляни, вул. В. Великого, 1), Львівської наукової бібліотеки ім. Стефаника НАН України (вул. Стефаника, 2).

Електронні інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України – www.rada.gov.ua.
2. Офіційний сайт Верховного Суду України – <http://www.scourt.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Єдиного державного реєстру судових рішень України – www.reyestr.court.gov.ua/.
4. Головне управління юстиції у Львівській області - obljustlviv.gov.ua
5. Правове регулювання фактичних шлюбних відносин - old.minjust.gov.ua/8795
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua>